

עלון זגלמביה זאגלעמביער צייטונג

מידעון מס' 37 תשרי תשע"ו – ספטמבר 2015
Zagłębie (Zaglembie) Newsletter September 2015



ארגון עולמי של יוצאי זגלמביה
Zagłębie World Organization



Będzin
Sosnowiec
Dąbrowa Gornicza
Zawiercie
Czeladź
Sławków
Wolbrom
Chrzanów
Dańdówka
Gołonóg
Grodziec
Kazimierz
Klimontów
Ksawera
Kromotów
Łagisza
Maczki
Mysłowice
Modrzejów
Niemce
Niwka
Olkusz
Oświęcim
Piaski
Porąbka
Siewierz
Strzemieszyce
Trzebinia
Wojkowice
Zagórze
Ząbkowice



שנה טובה ומבורכת לכל בית ישראל
Shana Tova ! Happy New Year



יום הזכרון לשואה ולגבורה תשע"ה – 2015 ביד הזיכרון במודיעין
Holocaust Memorial Day 2015 at Yad Hazikaron in Modiin

הקן לשימור המורשת
היהודית בפולין
עמ': 9

ארועים בבנדין
עמ': 6

צעדת המוות - תערוכה
עמ': 4

זכות אבותם מסייעתם
עמ': 3

ארגון יוצאי זגלמביה – רח' פרישמן 23 תל-אביב, טל: 03-5270919
Zagłębie (Zaglembie) World Organization - 23 Frishman St, Tel-Aviv, Tel: 03-5270919
www.zaglembie.org EM: admin@zaglembie.org



חברי וידידי יוצאי זאגלמביה לדורותיהם

בסמוך לראש השנה, הבא עלינו לטובה, תצא לפולין קבוצת חברים מהארגון שלנו - אשר רוב חבריה הם בני הדור השני - לקחת חלק בשני אירועים משמעותיים בעיר בנדן שבזגלמביה.

הראשון יהיה מפגש עם חבורת צעירים פולנים, שהתארגנו בעמותת "Brama Cukermana" (ע"ש מקום בו היה "שטיבל", ששופץ ושוחזר, וכיום מהווה מוקד משיכה למבקרים רבים). הצעירים הללו שמו להם למטרה לשמר ולהנציח את זכר יהדות זגלמביה, לטפח מונומנטים תרבותיים יהודיים וכן לפתח בקרב הנוער שם סובלנות והבנה לתרבויות אחרות. האירוע השני יהיה פתיחת "קפה ירושלים", שם יפעלו בית קפה כשר, מוזיאון וגלריה, אשר יחשפו בפני בני נוער פולניים את ההיסטוריה והתרבות היהודיים.

משמח ומרגש יהיה לראות, שוב לאחר יותר מ-70 שנים, שלט בעברית המתנוסס בעיר בנדן.

שני האירועים הללו יהוו אקורד סיום לשנה רבת פעילות, בה התקיימו מפגשים מסורתיים של חברי הארגון שלנו: מסיבת חנוכה, סדר ט"ו בשבט, הרמת כוסית לפסח, עצרת לציון יום השואה ועצרת ט' באב הוא מועד חיסול הגטו.

סוג אחר של מפגשים התקיים מידי מספר שבועות במסגרת "קפה זגלמביה". המדובר בשיח לבני כל הדורות הכולל הרצאות בנושאים הרלוונטיים לפעילות הארגון. אנו שמחים מאד לראות כי רבים מבני הדור השני פוקדים את "קפה זגלמביה" שלנו.

אני רואה חשיבות גדולה במפגשים של חברי הארגון לדורותיהם. תכליתם של המפגשים הללו להביא הן להרחבת הפעילות והן להעמקת המעורבות של חברים.

בקרב נקיים כנס לבני הדור השני והשלישי, בו ניתן להם הזדמנות ובמה לקדם מיזמים מקוריים וחדשניים. אני תקווה שמכאן יצמחו יוזמות חדשות ומעוררות השראה.

נשמח לשמוע את הצעותיכם הטובות והמועילות בעניין המהותי והמשמעותי הזה.

אתר האינטרנט של הארגון שודרג לאחרונה משמעותית. אתם מוזמנים "לשוטט" בין דפיו, ולמצוא בו מידע וכן תיעוד מצולם על אירועים שונים שקיים הארגון שלנו בשנים האחרונות. <http://www.zaglembie.org>

אנו מפנים משאבים לתרגום האתר לאנגלית, וזאת במטרה לאפשר גם לחברינו שאינם קוראי עברית ליהנות ממידע שוטף על פעילות הארגון וחשוב לא פחות: לקיים איתנו שיח קבוע.

בהזדמנות זו, אני מבקש מכל מי שברשותו תמונות ומסמכים הקשורים לעיירות במחוז זגלמביה להעביר אותם אלינו על מנת שנשבצם באתר.

אני מאחל לכל אחד מכם, באופן אישי, שנה טובה, בריאה ומבורכת, ובמיוחד מודה לחברים הפעילים על תרומתם לפעילותו המרשימה של הארגון שלנו.

היו ברוכים חזק ואמץ.

מנחם ליאור (ליור), יו"ר

ט"ו שבט תשס"ז

ט"ו שבט תשס"ז

ידידנו ושותפנו לדרך, חברי ארגון זאגלמביה לדורותיהם,

שנה טובה

שנת התחדשות, פעילות וצמיחה,
שנה של בריאות ופריחה

בידידות
אנחם ליאור, יו"ר
חברי הפדרה



לזכות אבות אסיוצית...

מאת : גרינגרס יצחק



משמאל לימין:
מר למל, מר גרינגראס, מר גרין ומר מגר

ידידי חברי ארגון יוצאי זגלמביה, אחרי למעלה מ-30 שנות פעילות בארגון, נפרדתי באחרונה מתפקידי כסגן יו"ר הארגון וחבר הנהלה. הכל התחיל בתחילת שנות השמונים. נתבקשתי ע"י היו"ר הקודם אריה בן-טוב, ע"ה, לסדר ולפרסם את הצילומים של תעודות זהות (זונדר) מגטו בנדין שהתגלו בתוך שק. על גבו של כל צילום נכתבו: שם, משפחה ותאריך לידה. לאחר שסידרנו את כל התמונות, הפקנו אלבום עם כל התמונות בסדר א-ב. הקטלוג הוצג במשרד הארגון והעתקים נשלחו לקהילות בחו"ל. הצילומים המקוריים הוצגו לראש הממשלה דאז מנחם בגין, ע"ה, בלשכתו והועברו בטקס רב משתתפים למשמרת ביד ושם.

כל מי שביקש, יכול היה לקבל העתק צילום של בן משפחתו וחברי ארגון רבים, בארץ ובחו"ל, שהזמינו צילומים תרמו לקרן ההנצחה של הארגון. הצעתי לחברי הנהלת הארגון לשמור על כספי הקרן עד שיהיה לנו מספיק כסף לנטיעת יער קדושים של 10,000 עצים לזכרם של כל משפחותינו מיהדות זגלמביה. לאחר מו"מ ממושך, הצלחנו לקבל שטח אדמה קרוב לכביש לירושלים.

במאי, 1985 היה כנס עולמי של ארגוני יוצאי זגלמביה. ערכנו טקס נטיעות ליד עמוד שהוקם עם פרטים של קהילות זגלמביה. באחת הפגישות עם נציגי חו"ל העלינו את הרעיון לבחון אפשרות הקמת אתר הנצחה גדול עם מידע מפורט על קהילות זגלמביה. כולם הסכימו והבטיחו לתרום להקמת האתר. היו"ר אברהם גרין, ראש הקהילות בארה"ב סם סקורה, הגזבר משה מגר ואנוכי, נפגשנו עם נציגי חברת הבנייה של קק"ל כדי לברר את התנאים והעלויות של בניית האתר. פנינו בו זמנית לפסלת גב' מרילה פדר חברת הארגון על מנת להיעזר במומחיותה בבניית האתר.

הסכום הנדרש לבניית האתר עמד אז על - \$ 200,000 לא כולל הוצאות אחזקת האתר. גם בנייתו של האמפיתיאטרון לא הייתה אז בתכנון.

אחרי שחתמנו על ההסכם, יצאנו למבצע איסוף תרומות בארץ ובחו"ל. שמות כל התרומות והתרומים חרוטים ע"ג לוחות שיש בכניסה לאתר.

גב' פדר הכינה לנו, בעזרתו של האדריכל דב הוף, את התכנון ושרטוטי הקמת האתר. הצטרפו לעשייה גם רבים וטובים מחברי הארגון, ביניהם גם מהנדסים וקבלנים שעזרו בכל התחומים.

אברהם גרין ואנוכי יצאנו לחו"ל על מנת להיפגש עם תורמים פוטנציאליים באירופה ובארה"ב. בעת ביקורי בווינגטון, עברתי ליד האנדרטה לחללי מלחמת וייטנאם בה חרוטים שמותיהם ע"ג קירות האנדרטה. שם עלה הרעיון לחרוט ע"ג לוחות הנצחה את שמות בני משפחותינו שלא זכו לבוא לקבר ישראל. בתמורה, נגבה תרומות שתעזור לנו להשלים את עלותו של הפרויקט. עם קבלת הרעיון. ביקשנו מהאדריכלים להוסיף באתר מרתף הנצחה עבור שמות בני משפחותינו על גבי לוחות שיש שחור. ביקשנו תרומה עבור כל שם שיונצח ואלפי השמות שנחרטו על לוחות השיש סייעו בהשלמת המימון שהיה חסר לבניית האתר ואפשר לנו לחתום עם קק"ל גם על הסכם לאחזקת האתר לדורות. בהמשך גם הוספנו אמפיתיאטרון (בתרומתה הנדיבה של משפחת סקורה) לצרכי מפגשים כמו חגיגות ט"ו בשבט. הפיקוח על בניית האתר בוצע ע"י בני למל.

ביום הזיכרון לשואה ולגבורה בשנת 1988 נחנך האתר בטקס מרשים בנוכחות אלפי חברי הארגון בארץ ובעולם ומשפחותיהם.

לקחתי על עצמי את תפקיד יו"ר ועדת אתר ההנצחה. צירפתי לעבודתי בשמירת האתר ובאירגון הטקסים (בעיקר הטקס המרכזי ביום הזיכרון לשואה ולגבורה) חברי ארגון מדור ראשון ושני שעבדו איתי כ-30 שנה. הדור השני קיבל על עצמו את המשך השמירה על האתר ואירגון הטקסים המרשימים ברמה ממלכתית.

אני מרגיש סיפוק רב שיכולתי לתרום בהקמת האתר המפואר ורואה בזאת מצווה גדולה לזכר כל יהודי זגלמביה. בזמן הקמת האתר, ביקרתי בו בכל שבוע לראות את התקדמות הבנייה ולא אשכח איך אברהם גרין ואני הנחנו עפר שהובא מאושוויץ תחת עמודי הקהילות ודמעות זלגו מעיננו.

לא אוכל לספר במאמר זה הכל – רוצה אני בזה לראות את הדורות הבאים ממשיכים בעבודת קודש זו לזכר יקירינו. אסיים בקטע מתוך מסכת אבות שלמדתי בילדותי עם סבי. בפרק ב' כתוב "... וכל עמלים עם הציבור, יהיו עמלים עמהם לשם שמים שזכות אבותם מסיעתך וצדקתם עומדת לעד..."

ברצוני להודות ליו"ר היוצא אברהם גרין על האמון שנתן בי ותמיכתו לאורך כל הדרך ולחזק את ידיו של היו"ר הנכנס מנחם ליאור.

ברכות לכל חברי הארגון, שנה טובה וחג שמח.

אי"י

צעדת המוות אל וולרי - תערוכה מקוונת חדשה באתר האינטרנט של יד ושם

מאת: יונה קובו



בתצלום, בית הקברות לקרבנות צעדת המוות בוולרי, צ'כיה

מתוך כ-1,300 הנשים שצעדו בין שלזירזה לוולרי שרדו כ-300. על המפגש עם הניצולות מספר בעדותו החייל האמריקאי היהודי הארי מוגן:

"מיהרנו לשם בג'יפ. ראינו מבנה ארוך וכשפתחנו אותו ראינו נשים על הרצפה, על משטחים מעץ. כשאני אומר נשים – אני מתכוון שלדים. לא ידעתי אם אלה גברים, נשים או ילדים. היו שם מראות שלא ייאמנו. בלי שיער, סמרטוטים תלויים עליהן, בלי נעליים. עצמות במקום פנים, והסירחון היה כל כך נורא, קשה לתאר את זה... לרוע המזל רבים מהחיילים נתנו להן אוכל, וזה היה הדבר הכי גרוע לעשות. הקיבות שלהן הצטמקו לגודל של כלום, ואיבדנו לפחות עוד 40 במהלך הלילה הראשון".



בתצלום, קבוצת ניצולות יחד עם חיילים אמריקאים, וולרי, יולי 1945

התערוכה – צעדת המוות אל וולרי - עלתה לאתר האינטרנט של יד ושם באפריל 2015 לציון 70 שנה לסוף המלחמה וכאב השחרור, והיא מבוססת על המחקר העדכני הקיים בנושא צעדות המוות, עדויות הניצולות והמשחררים האמריקאים ותיעוד ממשפטי של מפקד הצעדה איש האס.אס. אלואיס. דר. יונה קובו שחקרה את הצעדה והיתה מעורבת בהכנת התערוכה היא בתה של חנה קוטליצקי לבית קלר מניצולות הצעדה שהלכה בינתיים לעולמה.

"ראינו כל יום אותו הדבר. מתים. הורגים ומרביצים".

תמה וינשטוק (פינצ'בסקה)

ב-20 בינואר 1945 פונו כאלף אסירות יהודיות ממחנה שלזירזה (כיום, סלווה) בשלזיה העילית שבמערב פולין, אזור שסופח לגרמניה, והובלו בצעדת מוות בכיוון דרום מערב. בדרך עברה הצעדה במחנות אחרים ונשים נוספות צורפו לצעדה.

אחד המחנות בהם עברו היה מחנה גרינברג. בגרינברג (כיום, ז'ילונה גורה) הוקם בפברואר 1942 מחנה לעובדות כפייה יהודיות שהועסקו במפעל הטקסטיל DMW במקום. רוב הנשים היו צעירות בנות 15 עד 30, שהגיעו למחנה מאזור זגלמביה. רבות שהו בו כשלוש שנים.

ב-28 בינואר 1945 הגיעו לגרינברג הנשים משלזירזה. על הגעתן מספרת חנה קוטליצקי (אנני קלר) שהיתה אסירה בגרינברג:

יומיים לפני שעזבנו את גרינברג, הגיעה למחנה שלנו קבוצה של כאלף נשים... לא ידענו שיש דבר כזה. בנות... בלי שיער, עם נעלי עץ ללא גרביים, עטופות בסמרטוטים. כל אחת עם השמיכה שלה... האפורה. הן הגיעו לאחר צעדה קשה. זה היה חורף והן ישנו תחת כיפת השמים... דבר ראשון שהן עשו כשהן הגיעו אלינו - פרצו את הארונות שלנו וגנבו לנו הכל... הן היו מאוד רעבות. הן לא קיבלו כמה ימים אוכל או שתייה. הבטנו בהן ולא האמנו שבני אדם יכולים להראות כך... לא ידענו שזה יקרה גם לנו".



בתצלום, שוורצנבך, גרמניה. המגרש בו שהו האסירות תחת כפת השמים בלילה שבין ה-13 ל-14 באפריל 1945 (צולם אחרי המלחמה)

מגרינברג יצאו הנשים להמשך הצעדה. וב-5 במאי 1945, לאחר יותר מ-800 ק"מ, הסתיים המסע בעיירה וולרי (Volary) שבצ'כיה, לא רחוק ממפגש הגבולות עם גרמניה ואוסטריה.

היו אלה 106 ימים של הליכה מפרכת בשלג; 106 ימים של רעב וחולי, השפלה ורצח.

אירועים בבנדן

פתיחת קפה ירושלים



תמונות מקפה ירושלים בבנדן

ידידנו בבנדן, אדם שידלובסקי, החוקר מזה כ- 15 שנים את ההיסטוריה היהודית של העיר ואיזור זגלמביה, האיש שגילה את בתי הכנסת: שער צוקרמן ובית כנסת המזרחי, פותח ב-5 בספטמבר את קפה ירושלים בבנדן.

יותר משבעים שנים לאחר מלחמת העולם, במהלכה נעלמה, כמעט לחלוטין, האוכלוסייה היהודית של בבנדן, יופיע שוב שלט בעברית ברחוב מודז'יובסקה בעיר. זה יהיה בית קפה, מוזיאון וגלריה, שניתן יהיה למצוא בו גם אוכל כשר מחד וגם חומרי ארכיון הקשורים לחיים היהודיים שלפני המלחמה מאידך.

אחת לחודש יערך ערב כליזמרים ומדי פעם יערכו הרצאות בנושא היסטוריה יהודית לתושבי בבנדן הצעירים.

חברים מארגון יוצאי זגלמביה, כולל חברי הנהלת הארגון ישתתפו בערב הפתיחה של הקפה ונשמח לשמוע מחוויותיהם בגיליון הבא.

מפגש של ידידי עמותת בראמה צוקרמן

בתאריכים 3 ו-4 בספטמבר יתקיים בבנדן מפגש ראשון של ידידי עמותת בראמה צוקרמן.

במסגרת המפגש יתקיימו סיורים בערים ועיירות בחבל זגלמביה: בבנדן, סוסנוביץ, גליביץ וביטום, טכסי זכרון וביקורים באתרים יהודיים לשעבר וכן סיור במוזיאון המכרות בז'בז'ה.

בבנדן יערכו: סיור רגלי בעקבות החיים היהודים בעיר, מפגש שיסכם את חמש שנות פעילות הארגון, הצגת הפרויקט "מפת העיר היהודית" ומפגש עם אנשי זגלמביה, מקומיים ואורחים.

גם באירועים אלה ישתתפו חברים מארגון יוצאי זגלמביה, כולל חברי הנהלת הארגון ונשמח לשמוע מחוויותיהם בגיליון הבא.

איפה זה זגלמביה?

בשנים האחרונות חלפתי, עשרות פעמים, תוך כדי נסיעה בכביש 443, בדרכי למודיעין ולירושלים, על פני שלט חום עם הכיתוב "קדושי זגלמביה". חשבת כי מדובר בעוד אחת מהעיירות הרבות שהוכחדו במהלך השואה ולזכרן נטעה הקרן הקיימת מספר עצים, חורשה, יער.

אבי, מרדכי רודולר, עליו השלום, שרד את השואה. כל יתר בני משפחתו הגרעינית: הוריו וששת אחיו ואחיותיו נספו. שתיקה רועמת ליוותה את אבי כל ימי חייו, הוא מעולם לא דיבר על קורותיו בתקופת המלחמה. לעיתים רחוקות הזכיר את המקומות: בבנדן, זביירצ'יה וצ'לאדז'.

עם צאתי לגמלאות התחלתי לחפש מידע הנוגע למשפחתו של אבי ומהר מאוד הבנתי איפה נמצאת זגלמביה ומה היא עבורי? יצרתי קשר עם רחל, מזכירת הארגון החביבה, והגעתי למפגש במסגרת קפה זגלמביה. במפגש הכרתי את איציק אופלר וחברים נוספים.

ביום השואה האחרון הגעתי, לראשונה בחיי, לאתר ההנצחה של קדושי זגלמביה להשתתף בטכס הזיכרון. לפני תחילת הטכס סיירת בכל חלקי האתר. הטכס ריגש אותי מאוד, הייתה אורה אינטימית של שותפות לאותו גורל בין הנוכחים. המתחם כולו והאנדרטה כורכים יחד את הזיכרון שאנו מחויבים לו ואת החופש והמרחב שאנו ובני משפחותינו זוכים לחיותו.

כתב: יוסי רודולר

כחלק מחיזוק הקשר השוטף עם חברי הארגון וככלי מידע מרכזי כיום, אנו פונים לחברים, שעדיין לא העבירו אלינו את כתובת הדוא"ל שלהם, ומבקשים לעדכן אותנו בכתובת זו בהקדם

את הכתובת יש לשלוח לרחל בבס בכתובת: Rachel.bebes@gmail.com

שמואל לייטנר בן 90



שמואל לייטנר ומשפחתו

שמואל נולד בבנדן בשנת 1925. שמואל, פליקס, אחיו היחיד, והוריו חיו בצניעות ובפשטות. כבר בגיל צעיר התגלה כישרונו לציור שקיווה לממשו בעתיד. לאחר פלישת הגרמנים לפולין השתנו חייהם, כפי שארע לכל יהודי בנדן.

בשנת 1941, כשהיה כבן 16, נתפס שמואל על ידי הגרמנים ונשלח למחנות עבודה בגרמניה. תוך כדי שהייתו במחנות העבודה ניצלו חייו יותר מפעם אחת לאחר שהגרמנים זיהו את כישרונו לציור וניצלו אותו לצרכיהם. במהלך המלחמה עבר שמואל שבעה מחנות שונים עד שלבסוף שוחרר על ידי האמריקאים במאי 1945. לאחר השחרור שב שמואל לבנדן, עיר הולדתו לחפש אחר בני משפחה אולם הוא לא מצא איש. שמואל הבין שכל משפחתו, הגרעינית והמורחבת נספתה.

בהמשך הצטרף שמואל לתנועת השומר הצעיר בגרמניה והכיר את מרים, ניצולת שואה שאיבדה גם כן את כל משפחתה. בשנת 1946 הפליג לפלשתינה באונייה "לנגב". האונייה נתפסה על ידי הבריטים ונשלחה בחזרה לקפריסין. במחנה הפליטים בקפריסין שמואל ומרים החליטו להתחתן. בנוסף החל שמואל ללמוד ציור בהדרכתו של נפתלי בזם, גם הוא ניצול שואה, ולימים צייר מפורסם.

בשנת 1948 הגיעו שמואל ומרים לישראל. בשנתו הראשונה בארץ שהה שמואל בהכשרה בקיבוץ הזורע בקבוצת טוסיה אלטמן. לאחר מכן עבר לגזית כדי להקים את הקיבוץ. בנם גבריאל נולד בשנת 1949 ובהמשך אומצו שתי בנות, תאומות, ונוספו למשפחה. מאז ועד עתה הוא מתגורר בקיבוץ גזית. חי עם מרים אשתו מעל 60 שנה עד לפטירתה בשנת 2010. במהלך השנים תרם שמואל רבות בעבודתו ובאומנותו בתחומים רבים הכוללים: ציור, עבודות פיסול בקרמיקה ועץ. גם כיום ממשיך שמואל להיות פעיל במועצה ובבית העובד.

בשנת 1983 הגיע לשמואל מידע מארגון הצלב האדום כי אחיו, פליקס, שנחשב כמת, בעצם ניצל וחי בפולין. התברר כי פליקס ניצל בזכות פולני ששהה יחד איתו במחנה ונתן לו את זהות בנו שנפטר. ההתרגשות הייתה עצומה ושמואל נסע לפולין כדי לבקר את אחיו. לימים פליקס הגיע, למרבה השמחה, לביקור גומלין בארץ ובמהלך ביקורו הכיר את כל בני המשפחה.

בעקבות המפגשים עם פליקס, החל שמואל לספר את קורותיו בשנות המלחמה בציורים שכונסו לספר שנקרא "ימים שחורים, לזכור ולא לשכוח". בספרו הוא מתאר את קורותיו בשבעה מחנות עבודה שונים. הציורים, המבטאים את זוויות המחנות, בשחור לבן, צוירו במקור, במהלך המלחמה, על פיסות נייר ששמואל הצליח למצוא. בהיותו בקפריסין צייר אותם שוב. פיסות הנייר עם הציורים המקוריים נמסרו למשמרת למוזיאון יד ושם בירושלים.

הספר פורסם, לראשונה בעברית ותורגם לשפות נוספות: אנגלית, גרמנית ופולנית. תערוכות המציגות את הציורים התקיימו במקומות רבים בישראל, פולין וגרמניה. השנה, 2015, התקיימה תערוכה מצוירת בגרמניה במחנה פלוסנבורג לציון 70 שנה לשחרורו של שמואל. בכל שנה ביום השואה מציג שמואל מצוירתו בקיבוץ, גזית. הוא רואה חשיבות רבה והמוטו שלו הוא "לזכור ולא לשכוח".

בשנת 2006 הוזמן שמואל להשיא משואת זיכרון, בטכס יום השואה, ביער זגלמביה במודיעין. באותה השנה נולדה נינתו הראשונה. משפחת לייטנר, על ארבעת הדורות שלה הגיעה לטכס והתחושה היתה כי זהו הניצחון האמיתי על אלה שקמו לכולתנו.

כיום שמואל הינו סבא לארבעה נכדים וסבא רבא גאה לחמישה נינים, כולם חיים בארץ ומקיפים אותו בהערכה ואהבה. בחודש פברואר 2015 נערכה לשמואל, בקיבוץ גזית, מסיבת יום הולדת, חגיגת ומיוחדת, לציון יום הולדתו התשעים. במסיבה השתתפו חברים רבים וכל בני משפחת לייטנר על ארבעת דורותיה. ברכות מרגשות, המביעות את ההערכה והאהבה הרבה אליו נישאו מכל עבר. היה זה אירוע מיוחד לציון חיים פוריים וארוכים של אדם מיוחד.

הביאה לדפוס: רות לייטנר

ארגון יוצאי זגלמביה מודה לרבה חנה אורדן, אחותה של רות, על התרומה הנדיבה לארגון לכבוד יום הולדתו התשעים של שמואל לייטנר.

We would like to express our gratitude to Rabbi Hannah Orden (sister of Ruth Leitner) for her generous contribution to the Zaglembe World Organization in honor of Shmuel's 90th birthday.

סיפורה של תמונה – משפחת פרומן מבנדין

בתמונה זו נראית משפחת פרומן המורחבת מבנדין באירוע משפחתי. למעט שתי דודותיו של עו"ד דב פרומן, ששרדו את השואה, כל המצולמים האחרים נספו.

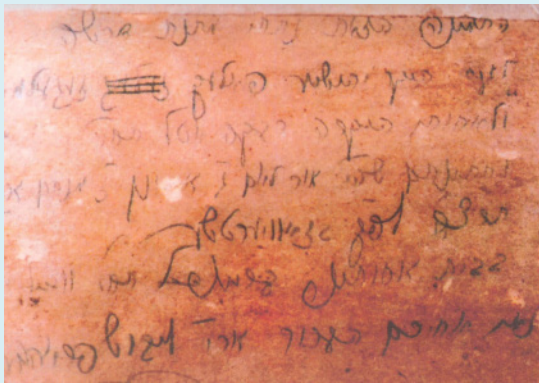
עו"ד דב זיסמן פרומן, חבר הארגון, נולד בשנת 1929 בבנדין. אביו, ר' אריה היה בעל תפילה וסוחר במוצרי חשמל. בהיותו בן שש התייתם מאימו ולאחר מכן גודל וחונך על ידי סבתו. דב למד ב"חדר" של חסידי גור בבנדין וניכר בחריפות שכלו וביכולות הלימוד.

בהיותו בן עשר פרצה מלחמת העולם השנייה וקטעה במחי את מהלך החיים הקודם. באחת הסלקציות בשנת 1943 הופרד דב מסבתו ונשלח לאושוויץ. את העובדה ששרד, למרות הכל, דב מייחס לציווי האחרון של סבתו "זיסמש, ברח, אחד מהמשפחה חייב להישאר בחיים...".

לאחר שחרורו במחנה בוכנאלד בשנת 1945, עלה ארצה במסגרת עליית הנוער למקווה ישראל שם התחנך עד 1948. לאחר שירותו הצבאי למד בבית"ס לעבודה סוציאלית ולאחר מכן סיים לימודיו והכשרתו כעורך דין.

גולת הכותרת בפעילותו הייתה יוזמתו ליסוד השירות הלאומי לבנות דתיות ואת "האגודה להתנדבות בעם", בראשה עמד שנים רבות. דב מימש את רעיון השירות הלאומי לבנות דתיות על בסיס התנדבותי בלבד. הוא פעל להגדלת הארגון, דרכו שירתו כ-5000 בנות, בכמות ובאיכות.

משנת 1970 פועל דב כעורך דין עצמאי ולאחרונה אף זכה לקבל את "אות יקיר לשכת עורכי הדין בירושלים" מלשכת עורכי הדין.



זהו צידה האחורי של התמונה

התמונה הזו הינה מתנת דרשה לגיס היקר יהושוע פולעק זעגעלמן (גיסו של אריה פרומן) ולאחותי היקרה רבקה יוטל תחי' לחתונתם שהי' אור ליום ג' אתחנן ז' מנחם אב תרצ"ה לפק' בזיוויערטשע בבית אחותנו הגדולה פרידל תחי' מאת אחיכם הצעיר ארי' ליבוש פרומן



עומדים מימין לשמאל: נכדה, מלכה, ישראל, יפה, שלמה, רבקה, משה, פרידל, בריינדל.

יושבים משמאל לימין: בעלה של בריינדל (על ברכיו ילד(ה) ולפניו ילדה, בעלה של פרידל, יוקל, הסבא של דב, אביו של דב, אברהם יצחק, בתו ואשתו.

ארגון יוצאי זגלמביה

אבל על מות חברי וחברות הארגון שהלכו לעולמם ושולח תנחומים לבני המשפחה. מי יתן ולא תדעו עוד צער.

חנה סקוצ'ילס – לבית וגה מבנדין רחל מרוקו וועלנער – ילידת וולברום חיה בבנדין

מיכאל דרקסלר – מבנדין חנה קול וועלנער – ילידת וולברום חיה בבנדין

דוד קליימן – מבנדין כרמית גתמון – אלמנתו של אלכס גתמון מבנדין

נחמה ויינברג – לבית רפפורט מבנדין

הדלקת משואה שישית – טכס יום השואה תשע"ה

בן הדור השני איציק אופלר, איש חינוך, בנם של מנשה ז"ל יליד בנדן וצפורה ז"ל לבית גראואר, שגדלה באושווינציים ומקום מגוריה האחרון היה סוסנוביץ, מלווה בבנו, בועז.

משואה זו מועלית לזכרו של אברהם מיכאל פוזמנטיר, בנם של שלמה ואיטה רייזל לבית גלברד שהייתה בת דודה של מנשה אופלר ז"ל.

לשמו של אברהם מיכאל התודעתי כששוחחתי עם אבי על משפחתו הגרעינית והמורחבת בבנדן. ידעתי רק שנולד לשלמה ואיטה רייזל, בבנדן, בשנת 1937, בערך, היה בן יחיד ואהוב על הוריו וכל יתר קרובי המשפחה ונספה, יחד עם אמו, במלחמה הגדולה כמו מיליונים אחרים.

שלמה, סיפר לי כי בשנת 1943, בהיותו במחנה עבודה, הצליח לשחד חייל גרמני שהעביר מכתב אחד למשפחתו בבנדן והחזיר לו מכתב תשובה מרגיע האומר כי למשפחתו לא אונה כל רע. שלמה שרד אך היה חשוך ילדים. מעולם לא שמעתי את שלמה, מזכיר את שמו או מדבר עליו.

רק לאחר פטירתו של שלמה, לפני כ- 10 שנים, הגיעו לידי מספר תמונות ישנות שלו ושל משפחתו. ומאז נוספו לשמות מימדים נוספים: פנים, הבעות, צבעים.

ובתמונה אחת, רק אחת ויחידה, שבגבה נכתב רק התאריך, 4 במרץ, 1941 אני רואה את אברהם מיכאל. מהתמונה ניבט ילד יפהפה, כבן 4, פנים עגולות, עיני שקד גדולות, שיער בהיר מלא המכסה את מצחו בפוני חינני, ידיו הקטנות מונחות על שולחן מלפנים, יושב על ברכי אמו האוהבת, איטה, ראשו שעון כנגד ראשה ועיניו מביטות הצידה.



אברהם מיכאל עם אימו איטה

בניגוד מוחלט לתמונות של אנשים אחרים שראיתי מאותן שנים, שברובן אין חיוכים והבעות שמחה על פני המצולמים, בתמונה הזו נסוך חיוך קל גם על פניה של איטה וגם על פניו של אברהם מיכאל. מה חשבו באותן שעות וימים? האם היו מודעים לחומרת מצבם? האם האמינו כי הימים הבאים יהיו טובים יותר?

כשאני מביט בתמונתך, אברהם מיכאל, אני מהרהר ותוהה: כמה רגעי אושר ושמחה היו לך בחיך הקצרים? מה היה עולה בגורלך לו הגורל היה גוזר אחרת? כיצד היו מתנהלים חיך והיכן היית היום? שמך כמעט נשכח מלב, אך היום רבים מכירים את שמך ויכולים גם לראות את דמותך..

יש לי שני נכדים בגילך, ואני מתחייב כי גם הם, ואחרים, יכירו אותך וידעו את סיפור חיך הקצר והעצוב.



תמונות מטקס יום השואה תשע"ה

הקרן לשימור המורשת היהודית בפולין - FODZ

הקרן לשימור המורשת היהודית בפולין נוסדה בשנת 2002 על ידי איחוד הקהילות היהודיות בפולין והארגון העולמי לשימור המורשת היהודית ומנוהלת על ידי מרלה ראוכר אוסבורן המתגוררת בורשה.

משימתה הראשונה של הקרן היא להגן על אתרי תרבות ומורשת יהודית ואנדרטאות ששרדו בפולין ולהנציח את זכרם. הקרן פועלת במקומות שאין בהם קהילה יהודית כיום או במקומות מרוחקים ממרכזים עירוניים כמו גם מקומות בהם קיימות כיום קהילות יהודיות קטנות, דלות במשאבים, שאין ביכולתן לדאוג לאתרים אלה באופן שוטף לטווח הארוך.

הפרוייקטים בהם מעורבת הקרן כוללים כיום כ- 200 בתי כנסת וכ- 1200 בתי עלמין המכסים כשני שלישי משטחה של פולין. בשנים 2013 – 2014 היתה הקרן מעורבת ביותר מ- 24 פרויקטים בבתי כנסת ובתי עלמין.

פעילות הקרן בנושא שימור מבנים כוללת כמה מבתי הכנסת החשובים והידועים בפולין דוגמת: קרשניק, לנצוט, פשיסחא ורימאנוב, כמו גם בית הכנסת היחידי בפולין, בסגונן הרנסאנס, ששרד בעיר זמושץ', שהוכרה על ידי אונסק"ו כאתר מורשת עולמי.

בפולין נותרו כיום כ- 200 מבנים של בתי כנסת, חלקם נבנו במאות ה- 17+18 בשילוב אלמנטים מסגנון הבארוק. ברבים מהם נותרה: הבימה, ציורי קיר וטיח צבעוני.

הקרן מאמינה ברעיון שבתי הכנסת ששרדו בפולין, במקומות נעדרי נוכחות יהודית ו/או במקומות בהם יש יהודים, הגם שכלל הנראה לא ישובו בעתיד הנראה לעין לייעודם המקורי, יכולים לשקף בצורה יומיומית את החיים היהודיים העשירים בתקופה שלפני מלחמת העולם. לאחר שיקומם יכולים מבני בתי הכנסת לשרת מטרת קהילתיות של תושבי המקום כמו: הצגות, אירועי תרבות, אירועים מוסיקליים, אירוח כנסים והפעלת תכניות חינוכיות שונות.

בתחום בתי העלמין פועלת הקרן בפיקוח הרב הראשי של פולין וועד הרבנים. פעולות הקרן כוללות: ניקוי, שיפוץ, גידור, הצבת שילוט תואם והקמת אנדרטאות. נכון לימים אלה, השלימה הקרן עבודות ביותר ממאה בתי עלמין בפולין: משצ'נוב, דוביינקה, קולנו, אילוה, ויסוקי מזובייצקי, שידלצקה קנצוגה, זורומין, מיסלניץ', שצ'ברשין, רדושיצה וגלוגאו מלופולסקי.

בשנה האחרונה השלימה הקרן עבודות ביותר מששה בתי עלמין בפולין. למרבה הצער, למרבית מ- 1200 בתי העלמין היהודיים בפולין אין שילוט או אזכור לתפקיד אותו מילאו טרם מלחמת העולם השנייה.

לפיכך החליטה הקרן בתחילת שנה זו לצאת ביוזמה הקוראת לכל יהודי, אך בעיקר ליהודי ארה"ב "לאמץ" בית עלמין כלשהוא ובכך להפוך לשותף של הקרן.

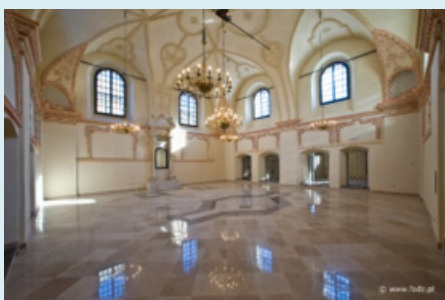
בנוסף לפעולותיה בנושא בתי הכנסת ובתי העלמין מעורבת הקרן במגוון תכניות חינוכיות, אירועי תרבות, ובחשיפת ההיסטוריה הארוכה והעשירה של הנוכחות היהודית בפולין. בתחום זה פועלת הקרן בתחום טיולי מורשת יהודית בפולין וניתן למצוא באתר שלה את מפת "נתיב החסידות".



בית הכנסת בקראשניק



בית הכנסת בזמושץ



פנים בית הכנסת בזמושץ



זקופנה



המצבה בוויסוקי מזובייצקי

למידע נוסף אודות הפרויקט "אמץ בית עלמין יהודי"

To learn more about the Foundation's *Adopt-A-Jewish-Cemetery* initiative:
<http://fodz.pl/?d=5&id=101&l=en>

להורדת דף בנושא "שימור המורשת היהודית בפולין"

To download a .pdf on "*Preserving Jewish Heritage In Poland*" marking FODZ's 10th anniversary:
http://fodz.pl/download/album_fodz_www.pdf

לקישור להורדת המפה "נתיב החסידות"

To download the *Chassidic Route* map and brochures for specific towns:
<http://fodz.pl/?d=5&id=32&l=en>

לביקור במפה האינטראקטיבית "נתיב החסידות"

Visit the interactive map of the *Chassidic Route* on the website of the World Monuments Fund:

<http://www.wmf.org/chassidic-route-interactive-map>

דף הקרן בפייסבוק והשאירו מעודכנים באירועים, בפרוייקטים ובחדשות

Find FODZ on Facebook and stay current of projects, news, and events:
www.facebook.com/fodz.jewish.poland

האנדרטה לזכר קורבנות חיסול גטו זביירצ'ה 1943

הפרויקט "האנדרטה לזכר קורבנות חיסול גטו זביירצ'ה 1943 – מקום פשעי הנאצים ומקום הזיכרון" מופעל על ידי הקרן הפולנית "לחיות מחדש", הפועלת ליד מוסד כליאה לנערות ומקלט לנוער בזביירצ'ה במימון ותמיכה של ראש העיר.

המטרה העיקרית של הפעולות שבוצעו במסגרת הפרויקט הייתה להביא לידיעת תושבי העיר את ההיסטוריה של יהודי העיירה ואת התרבות היהודית שנכחדה. נקודת המוצא של הוגי הפרויקט ויזמיו הייתה כי תרבותם של בני אדם שחיו שנים רבות בעיירה, ביחד עם שכניהם הפולנים, כמו גם ההיסטוריה שלהם, ראויה לכבוד ולזיכרון נצח.

הנערות, חניכות המוסד, נטלו חלק חשוב ביישום הפרויקט. פעילותן כללה חיזוק וניקוי האנדרטה ולוח הזיכרון לזכר הנספים בחיסול גטו זביירצ'ה בשנת 1943, בנוסף בוצעו עבודות ניקיון רבות בשטח בית הקברות היהודי בעיר.

יישום הפרויקט יתרום, ללא כל ספק, לכך שבני הנוער בפרט ותושבי זביירצ'ה בכלל יבינו ויפנימו את הצורך והערך של טיפוח זהות תרבותית של מיעוט לאומי שחי בעבר בעיר, היהודים. הפרויקט אמור גם להפנות את תשומת לבם של תושבי זביירצ'ה לצורך בטיפוח המורשת התרבותית של עירם ולשמר בזיכרון התושבים את האירועים החשובים ביותר בתולדות פולין והאזור.

האנדרטה המחודשת והמאובטחת תאפשר את הנצחת זיכרון החיים היהודיים באזור זביירצ'ה, לא רק לצאצאיהם היהודים של תושבי העיר אלא גם לקהל המקומי ו/או למבקרים ממקומות רחוקים המתעניינים באירועי העבר, ובכך תביא לחשיפה רחבה יותר ולהגברת המודעות לנושא של ההיסטוריה יהודי העיר והאזור.

אנו משוכנעים כי העמקת הידע ההיסטורי של בני הנוער ואזרחי העיר אודות האירועים שהתרחשו באזור ועל גורלם של היהודים שחיו באזור, יתרום לעיצוב עמדות פטריוטיות וחברתיות ראויות בקרב בני הנוער ויעורר כבוד לבני אדם שנפלו למען השגת החופש של אומתם.

Czeslaw karolczyk - צ'סלאב קארולצ'יק

Ewa Werner – Skreczko - אווה ורנר סקרצ'קו



נרות זיכרון לרגלי האנדרטה



אריאל יהלומי ומשלחת הארגון



האנדרטה בבית העלמין



פעולות ניקוי ושימור ע"י נערות המשתתפות בפרויקט



מר מנחם ליאור – יו"ר הארגון
בטקס יום השנה – ט' באב

טקס יום השנה - ט' באב 2015

כמדי שנה ב- ט' באב אנו מקיימים טקס זיכרון, יארצייט, אל מול מצבת הזיכרון בבית הקברות בנחלת יצחק. זהו טקס זיכרון בעל סממנים דתיים. השנה השתתפו בטקס כ- 50 איש מבני הדור הראשון והשני. כמדי שנה לפני הטקס אנו נוהגים לפקוד את קברי חללי צה"ל ילידי זגלמביה שנפלו במערכות ישראל וקבורים בחלקה הצבאית בבית העלמין, להדליק נר זיכרון ולהניח פרח על גבי האנדרטה.

את הטקס מנחה רפי יהלומי, בן הדור השני. נשאו דברים: יו"ר הארגון – מר מנחם ליאור. נשיא הכבוד של הארגון, מר אברהם גרין, אמר פרק תהילים והחזן חיים גרשטיין נשא פרקי תהילים ותפילת אל מלא רחמים, קדיש נאמר ע"י שמשון ישביץ בן הדור השני.

להלן הדברים שנאמרו בפתיחת הטקס ע"י רפי יהלומי בנושא המצבה להנצחת קדושי זגלמביה:

מאז גירוש יהודי זגלמביה האחרונים באוגוסט 1943 ממשכנותיהם והשמדתם הסופית מתכנסים מדי שנה ב- ט' באב שרידי יהדות זגלמביה לעצרת זיכרון ליד המצבה להנצחת קדושי זגלמביה. השנה החלטתי לספר את סיפור הקמת המצבה.

בשנת 1951 נמסר לוועד הארגון של יוצאי זגלמביה בתל אביב, ע"י דוד זיכר, משרידי סוסנוביץ שהועסק כאסיר ליד כבשני האש, וניצל באורח פלא, צרור אפר של יהודי זגלמביה העקודים באושוויץ. בשיחה עמו על דרכי הצלת האפר ומקורו תיאר כיצד אסף במו ידיו קומץ אפר של המשלוח האחרון של יהודי זגלמביה ובניהם אשתו וילדיו.

בחודש אב תשי"ב (1952) נערכה לווייה המונית וצרור האפר נקבר כאן בבית העלמין בנחלת יצחק בקרבת קברי החיילים שנפלו במערכות ישראל.

שנתיים נח האפר הקבור ללא מצבה ראויה, לימים נאסף הסכום הנדרש מכספי תרומות של ניצולי זגלמביה. ב- ט' באב תשי"ד (8.8.1954) במלאות 11 שנים לגירוש אחרוני יהדות זגלמביה למחנות המוות, נערך טקס הסרת הלוט מעל האנדרטה שעל גבי אבני השיש שלה וסביבה חקוקים שמות קהילות זגלמביה.

מאז בכל יום ט' באב נאספים ליד האנדרטה ניצולי יהדות זגלמביה בישראל ובני הדורות הבאים וחוזרים ונשבעים, לזכור ולא לשכוח, לשמר ולקיים, מדי שנה, את מעמד הזיכרון הזה בשם הקדושים ולמען דורות ההמשך."



Dear friends and Zagłębia members for generation.

Upon this upcoming Rosh Hashana, a group of members from our organization, most of whom are second generation Holocaust survivors, will take part in two significant events in Będzin, Zagłębie.

The first gathering will take place with Polish youngsters that were organized in the "Brama Cukermana" foundation - the place named after "Stiebel" and was renovated and restored and currently attracts many visitors. These youngsters are dedicated to commemorating and cherishing the memory of the Zagłębie Jews, preserving Jewish cultural heritage and developing tolerance and understanding of other cultures. The second event would be the grand opening of "Café Jerusalem", wherein a kosher café, a museum and a gallery will operate. The purpose of opening the Café is to open the Polish youth to Jewish culture and history.

It would be exciting to see a sign in Hebrew hanging in the city of Będzin after more than 70 years.

Both events will be a final accord to a few years' activity, wherein traditional members' meetings of our organization took place: A Hanukkah party, Tu Bishvat Seder, Passover toast, an assembly for marking Holocaust Memorial Day, a rally for Tisha B'Av, which is the date of the final liquidation of the Zagłębie ghettos.

A different type of meeting is held every few weeks as part of the Café Zagłębie program. The program consists of a debate for all ages, with lectures and relevant topics to the organization's activities.

We are very pleased to see that many of the second generation Zagłębie survivors visit our Cafe Zagłębie.

I view the organization's generation member's gatherings as most important, the purpose of which is to expand the activity and deepen members' involvement.

We will soon hold a conference for the second and third generations, to give them an opportunity and platform to promote innovative projects.

I do hope that it serves as a floor for new initiatives and inspirational impact.

We welcome your helpful suggestions for this significant endeavor.

The organization's website was recently upgraded significantly. You welcome you to navigate through it and look for information, as well as documentary footage of various events held in recent years by our organization.
<http://www.zaglembie.org>

We allocate resources to have the site translated into English in order to make it accessible for our friends who do not read Hebrew. In this manner, we hope they can benefit from the information concerning the organization activities and, no less important, have a frequent dialogue with us.

I am using this opportunity to ask whoever has pictures and documents related to towns in the Zagłębie County to send them to us so that we can post them on our website.

I personally wish each and every one of you:

A happy and blessed New Year

I thank all the active members, especially, for their remarkable activity and contribution to our organization.

Be blessed and strong, As always,
Yours,
Menachem Lior (Liwer)
Chairman



כל שנה מילים: ניסן פרידמן



| | |
|--|--|
| זה נפלא ששנה מתחילה לה בשיר וברוח טובה | כל שנה מתחילה בסימן שאלה כתינוק המודד צעדי כמו זריחה מתגלה, על כנרת כחולה |
| כל שנה מתחילה בסימן שאלה ולפני שתשיב היא תחמוק | כמו זריחה מתגלה, על כנרת כחולה |
| כמו לטוף רוח ים, שעולה מאי שם ניגונה עוד נשמע מרחוק | כמו גבעול ירקרק שצומח בלאט ופניו לפסגות הגבוהות |

קפה זגלמביה

אחת לחודש נפגשים בני הדור השני
והשלישי באולם הארגון בת"א
למפגש רעים והרצאה
הודעה על המפגש נשלחת בדוא"ל
לפרטים נוספים: רחל בבס
Rachel.bebes@gmail.com

Personal Commemoration

We remind you that in the Commemoration Valley in the Modiin Memorial Site, there are still places left for personal commemorations of family members that were perished during the Shoah. One engraved line of commemoration in black marble cost 150\$. Those who wish to commemorate their beloved ones may contact: ishimshon@gmail.com.

הנצחה ביז הזיכרון

כל המעוניין להנציח את שמות יקיריו ביד
הזיכרון לקדושי זגלמביה במודיעין, אנא
העבירו השמות אל שמשון ישיביץ
טל 052-5469-888
נא לציין הנצחה
דוא"ל: ishimshon@gmail.com

דמי חבר לשנת 2016

הפעילות הרבה של הארגון מחייבת הוצאות כספיות בלתי מבוטלות. הכיסוי הכספי העיקרי בא מדמי חבר העומדים השנה על 130 ש"ח. כל תרומה נוספת תתקבל בברכה. את דמי החבר ניתן לשלם:

- ישירות לחשבון הבנק: לזכות "ארגון יוצאי זגלמביה", בנק לאומי, הרצליה, סניף 783, מס. חשבון: 34600/62 המשלם בדרך זו מתבקש לאחר התשלום לשלוח העתק מההעברה לפקס. 03-6771542 או למייל rachel.bebes@gmail.com על מנת שנוכל להוציא קבלה.
 - באולם הארגון, רח' פרישמן 23 ת"א. האולם פתוח בימי ד' אחה"צ.
 - באמצעות הדואר - בשיק לפקודת ארגון יוצאי קהילות זגלמביה, ת"ד 7799, רמת גן 5217701
- אנא, שלמו את דמי החבר כדי שנוכל להמשיך בפעילות החשובה של הארגון. קיומו של הארגון תלוי בכם!

מרכז מידע וסיוע לגיל הזהב ע"ש אלרן - בתל-אביב-יפו

עיריית תל-אביב-יפו מקיימת מרכז מידע לאוכלוסייה המבוגרת בעיר.
כל תושבי תל-אביב-יפו יכולים לפנות למרכז לקבלת מידע והכוונה.

16:00-08:00 המרכז לשירותכם בימים א'-ה' בין השעות
מספר הטלפון: 03 - 5378880

אחרי שעות הפעילות ניתן להשאיר הודעה בטלפון: 1-700-700-204

המערכת: יונה קובו, איציק אופלר, מנחם ליאור. עריכת לשון עברית - חנית רייטר-גיטלר
עריכה גרפית ודפוס - דפוס קוניאק ת"א

לתרומות: ארגון יוצאי זגלמביה' בנק לאומי, הרצליה, סניף מס. 783, חשבון מס. 34600/62
Zagłębie World Organization, 23 Frishman St., Tel Aviv 63561, Israel
For contributions: Bank Leumi of Israel, branch No. 783, account No. 34600/62
EM: yonakobo@netvision.net.il, opler1@walla.com